

Anna Maroń

Formy wyrażenia obecności autora w dramaturgii Nikołaja Kolady

Streszczenie

Celem rozprawy jest zbadanie i przeanalizowanie zjawisk estetycznych, charakterystycznych dla literatury współczesnej, a w szczególności dla najnowszej dramaturgii rosyjskiej, której istotny element stanowi problem obecności autora. Na przykładzie analizy twórczości Nikołaja Kolady ukazano wyjątkowy charakter współczesnej dramaturgii rosyjskiej, a także została scharakteryzowana i opisana rola autora oraz różne formy obecności twórcy w utworach dramatycznych przełomu XX-XXI wieku.

Sztuki uralskiego dramaturga swoją oryginalnością i niepowtarzalnością, związaną przede wszystkim z ujawnianiem obecności autora, z jego jawnym wtargnięciem w przestrzeń tekstu, przyciągają uwagę krytyków teatralnych, literaturoznawców i badaczy dramatu.

W sztukach współczesnego rosyjskiego dramaturga obecność autora przejawia się na wszystkich poziomach poetyki tekstu i przyjmuje różne formy wyrazu, jednak w niniejszej pracy zostały przeanalizowane wyłącznie te elementy struktury utworu dramatycznego, które do chwili obecnej nie były przedmiotem badań w zakresie form wyrażenia obecności autora, jak również te, które w związku pojawieniem nowych koncepcji analizy dramatu i nowych form przejawu obecności autora w tekście utworu dramatycznego wymagały uzupełnienia, uaktualnienia.

Obecność oryginalnych autorskich określeń gatunkowych stanowi jedną z wiodących form przejawu autorskiej świadomości, sprzyjającą dialogowi pomiędzy autorem i czytelnikiem/widzem. Jednak zdecydowanie częściej używane przez dramaturga genologiczne neutralne określenie „sztuka” otwiera odbiorcy możliwość samodzielnej interpretacji charakteru gatunkowego, w związku z czym można założyć, że proces odbioru tekstu jest ważnym etapem konstruowania jego wymowy.

W swoich sztukach N. Kolada świadomie wykorzystuje „firmowe cechy” melodramatu, by stworzyć własny autorski obraz świata, w którym odbija się jego własne oblicze.

Wyjątkowym sposobem zaznaczenia obecności autora jest zjawisko cyklizacji. Jest ona formą komunikacji autora z odbiorcą, w której dramaturg przenosi akcent z planu znaczeniowego każdej ze sztuk na swoją autorską wypowiedź.

Charakterystyczną cechą dramaturgii N. Kolady jest fakt pozbawienia postaci możliwości działania, dokonywania czynów. Ten chwyt artystyczny, odzwierciedlający sposób funkcjonowania człowieka we współczesnym świecie, jednocześnie jest wyrażeniem autorskiej oceny otaczającej go rzeczywistości. Postacie Kolady są jedynie zdolne do imitacji akcji, tj. do wypowiadania słów, co sprawia, że funkcjonują one jak swoisty językowy konstrukt, autorski dyskurs, czemu między innymi sprzyja brak konkretyzacji, indywidualizacji postaci.

W twórczości uralskiego dramaturga szeroko wykorzystywana jest intertekstualność, która niezależnie od formy, używana jest jako swoisty kod, wspólny dla dramaturga i odbiorcy jego sztuk, przy pomocy którego Kolada tworzy swój obraz świata, przekazuje swój komunikat.

Obecność autora wyraźnie zaznaczona jest również w warstwie językowej sztuk N. Kolady, w sposobie wykorzystania różnorodnych środków językowych: niecenzuralnej leksyki, autorskich neologizmów przysłów, cytatów, którymi dramaturg manipuluje, by ukazać stan kryzysu komunikacji, sytuację, w której człowiek podporządkowany jest władzy języka, z którego wyłączną pomocą jest w stanie zademonstrować swoje istnienie.

Wyraźnie zaznaczona obecność autora w tekście didaskaliów wpływa na znaczące zmiany w formie, funkcji i sposobie odbioru tekstu pobocznego, niejednokrotnie zmieniając go w samodzielny, literacko pełnoprawny tekst.

Twórczość N. Kolady jest odzwierciedleniem głównych tendencji, zachodzących we współczesnej dramaturgii rosyjskiej. Aktywna pozycja autora w sztukach Nikołaja Kolady doprowadziła do tego, że jego dramaturgia stała się fenomenem zarówno rosyjskiego, jak i światowego procesu literackiego.